

„GONDOLKOZZ, KÉRLEK, VALAMI JÓ CÍMEN!”

SZÖVEG: HEILING ZSOLT–KIESZ RÉKA

Vélhetőleg kevés olvasónkban tudatosult, hogy magazinunk a 90. születésnapjához közeledik. De pontosan mikor is ünnepeljük az évfordulót? Pontosán mikor, milyen körülmények között született meg a lap? E kínzó kérdések megválaszolásához a Magyar Földrajzi Társaság irattárában felkutattuk A Földgömb indulásához kapcsolódó iratokat. Bár önmagában a magazin-őstörténet valószínűleg a készítőik számára a legizgalmasabb, most megosztjuk olvasóinkkal, hiszen a múlt század elejére visszatekinteni mindig izgalmas kalandot kínál

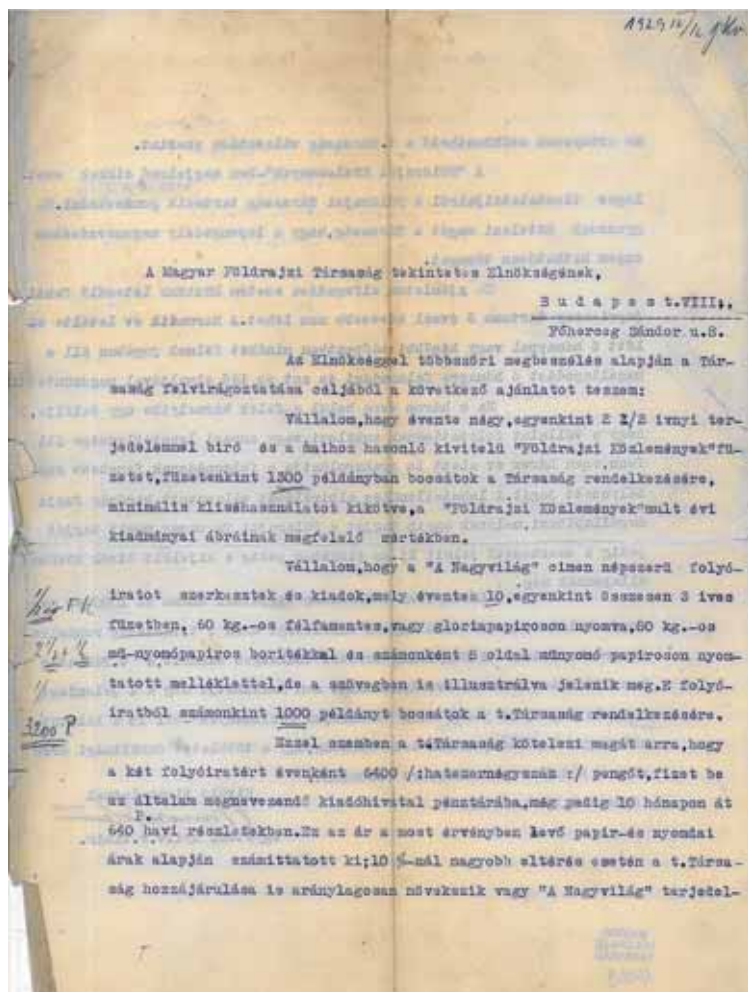
Az 1920-as években nyilván nem volt televízió, a hazai újságosstandok pedig nem rogyadoztak a nagyvilágra kitékintő lapok tucatjai alatt, a repülés pedig még csak gyerekcipőben járt. Elutazni az Alpokba talán nagyobb kaland volt, mint ma átszelni az óceánt, s csak a kiváltságosoknak és legelszántabbaknak adatott meg. Az emberek teljesen másként látták azt a világot, amely maga is más volt, mint napjainkban. Így hát A Földgömb, melyet pontosan 90 évvel ezelőtt még csupán terveztek, valódi ablakot nyitott a világra.

A 90. évfordulónk indíttatására – elkövetkező lapszámainkban – megkíséreljük feleleveníteni az indulás körülményeit és megidézni az első lapszámok hangulát,

hogy aztán 2020 áprilisában a Felfedezők Napján együtt ünnepelhessünk minden olvasónkkal. De akkor most 2019 vagy 2020 a jeles év...?

A Magyar Földrajzi Társaság az I. világháború borzalmi után is fennmaradhatott. Állami segéllyel, alapítványi támogatásokkal foly-

tathatta tevékenységét. A trianoni békeszerződést követő évek változásai a földrajzosokat fokozott munkára serkentették. Az új határok új térképeket kívántak, és ezzel együtt a földrajzi nyelvészet is kiemelt szerepet kapott. Felizzott a helyneveinkkel kapcsolatos tudományos vita, amelyben a Társaság

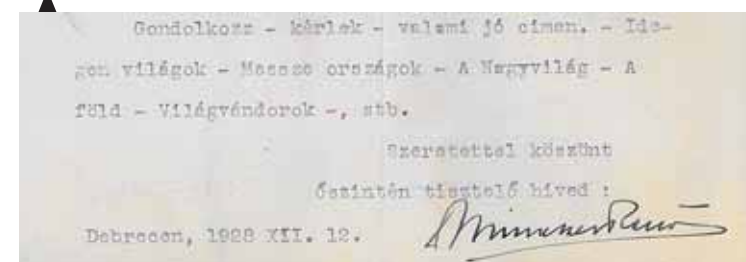
FORRÁS: MAGYAR FÖLDRAJZI TÁRSASÁG IRATTÁRA

tagjai igyekeztek más földrajzi társaságokkal is elfogadtatni a magyar helynevek használatát. Külföldről továbbra is a Társaság tudósait kérték fel segítségül tudományos kérdések eldöntéséhez – s bár autonómiáját a folyóirat- és könyvcserék terén részben elveszítette –, tekin-

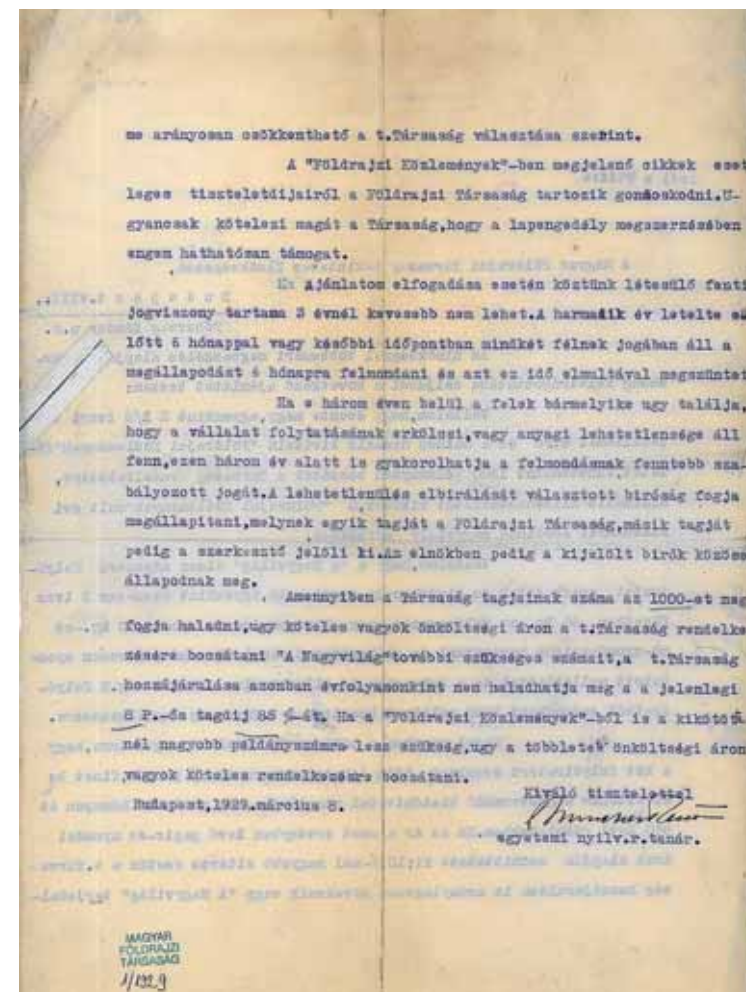
télyét és tudományos eredményeit továbbra is kiemelt figyelemmel kísérte a világ. A támogatóknak köszönhetően 1928-ra ismét egy mozgalmas, gyümölcsöző társasági és tudományos jövő képe kezdett kirajzolódni. Ez évben merült fel – külföldi mintára – egy olyan

„BRAINSTORMING” ANNO...

AZ ELSŐ ÖTLETEK KÖZT MÉG NEM IS SZEREPELT A FÖLDGÖMB: A NAGYVILÁG ÁLLT NYERÉSRE, MA VAJON MILYEN CÍMET ADNÁNK A MAGAZINUNKNAK...?

FORRÁS: MAGYAR FÖLDRAJZI TÁRSASÁG IRATTÁRA

A FÖLDGÖMB MEGÁLMODÓJA
MILLEKER REZSŐ (1887–1945),
EGYETEMI TANÁR, A MAGYAR FÖLDRAJZI
TÁRSASÁG EGYKORI ALELNÖKE

népszerű (mai kifejezéssel élve: tudományos ismeretterjesztő) havilap kiadásának gondolata, amely segítené a tagtoborzást és egyúttal önálló bevételi forrást is jelentene a Társaság számára.

És színre lépett Milleker Rezső, a mai kifejezéssel élve vérbeli projektmenedzser. Debrecenben az egyetemi meteorológiai szolgálatól kezdve a menzaszervezésig számos dolog fűződik a nevéhez. Rendelkezett azzal a tudományos és üzleti szemlélettel, amelyre égető szüksége volt az újra szárnyra kapó Társaságnak. Alelnökként a Földrajzi Közlemények szerkesztője is volt, és kellő érzékkel tudta szétválasztani az ismeretterjesztő és a tudományos folyóiratok világát.

„Milleker Rezső ajánlatot tett egy népszerű földrajzi folyóirat kiadására. A választmány Millekernek a Társaság életében jelentős szerepű vállalkozásait és ajánlatát örömmel vette tudomásul és a tisztikart a további tárgyalások folytatására felhatalmazta. Elnök javaslatára a választmány Milleker Rezsőt, addig is, míg a Társaság életébe szorosabban be nem lehet kapcsolni, munkásságának elismeréséül levelező tagjai sorába választotta.” (Földrajzi Közlemények, 1928.)

Milleker 1928. december 12-én egy köszönőlevél formájában vázolja elképzeléseit a meginduló folyóirattal kapcsolatban. Itt több címet vet fel – jelezvén a kiadvány ismeretterjesztő jellegét: *Idegen Világok, Meszsze Országok, A Nagyvilág, A Föld, Világvándorok.*

1929. március 8-án még *A Nagyvilág* címmel illeti szándéknyilatkozatában a folyóiratot, ám az április 11-én megrendezett választmányi ülésen már *A Földgömb* címmel említik a lapot. Ekkor fogadja el a Társaság Milleker javaslatát, melyben vállalja

több kiadvány szerkesztését és a megjelenéshez szükséges támogatók megszervezését (Földrajzi Közlemények, Alföldi-Bizottság német

1929. március 8-án még *A Nagyvilág* címmel illeti a folyóiratot, ám az április 11-én megrendezett választmányi ülésen már *A Földgömb* címmel említik a lapot.

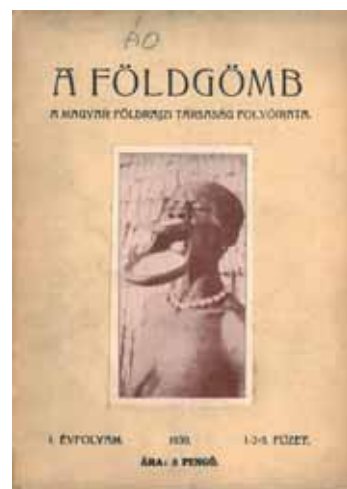
kiadványsorozata). Ugyanekkor fogadják el egy „népszerű” folyóirat kiadásának tervét, melynek pénzügyi terheit valójában Milleker vállalta magára.

Vajon hogyan végeledett magazinunk neve, honnan kaphattak eleink ihletet? Nem leltük nyomát. Milleker ajánlata *A Földgömb* kiadására azonban önmagában is érdekes olvasmány. Vajon mire lenne elég ma évi 6400 pengő, s milyen fontos a papír minősége? Csak találgatni tudjuk...

Apró kiadói „titokként” álljon itt a hajdani ajánlatban említett papír jellemzője, hogy aki még nem találkozott *A Földgömb* első számaival, el tudja képzelni az érzést, amit az új magazin kézbevétele nyújtott.

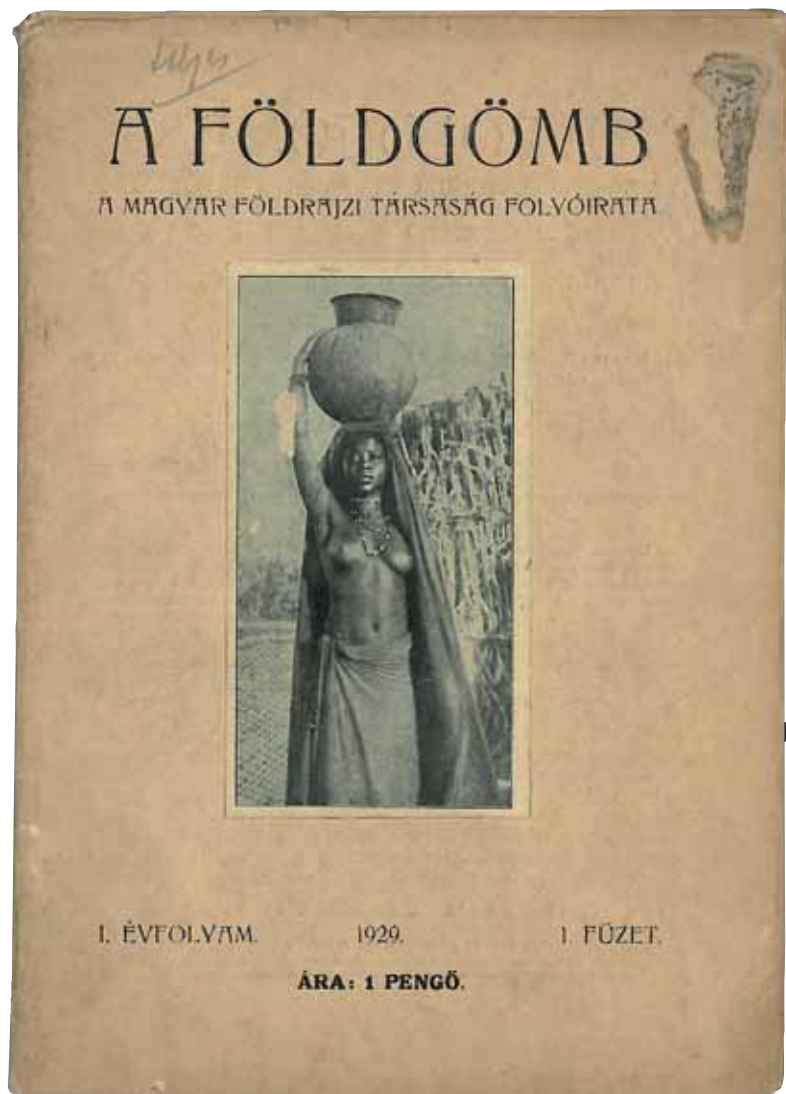
AZ IDŐ VASFOGA

A HÁBORÚ ELŐTTI LAPSZÁMOK ÁLTALÁBAN „ROSSZ BŐRBEN” VANNAK: GERINCÜK SZÉTTÖREDEZIK, DE A TARTALOM PÁRATLAN...

AZ ELSŐ...

A FÖLDGÖMB ELSŐ KÉT LAPSZÁMA „PROPAGANDAOKOKBÓL” VALÓJÁBAN MÁR 1929-BEN MEGJELENT, A TÁRSASÁG TAGJAI AZONBAN CSAK KÉSŐBB, 1930-BAN KAPTÁK KÉZHEZ E KÉT SZÁMOT, AZ I. ÉVFOLYAM 1-2. FÜZETEKÉNT, EGYBEKÖTVE A 3. FÜZETTEL. A BORÍTÓN EZÜTTAL MÁR MÁSIK KÉP SZEREPEL: LEHET, HOGY 1929-BEN A FEDETLEN KEBLŰ HÖLGY IS CSAK PROPAGANDA-CÉLOKAT SZOLGÁLT...?

FOTÓ: HEILING ZSOLT

A félfamentes, más néven nyomtatópapíros a nyomtatásra szolgáló papírok között a legsilányabb minőségű volt. Facsiszolatból és cellulózból készült. Minőségjavítási célból gyakran papírhulladékot is kevertek a masszához. Az említett glóriapapíros a könyvek nyomtatására szolgált, úgynevezett regénynyomtató papír volt. A glória regénynyomtató minőségileg a közönséges nyomtatópapírhoz állt közel, és gépsima állapotban került forgalomba. Enyvezése nem volt olyan jó, mint az írólapé, így az első lapszámok között igen gyakran találkozhatunk szinte eltörő, sárga, kiszáradt lapokkal. Ilyenkor a kevés enyv okozta kiszáradás idézi elő a lap törését.

A szövegközi illusztrációk viszont műnyomó papírra (más néven

krétázott vagy kromópapír) kerültek, üdítő, fehér látványt és kellemes érzetet nyújtva a kissé sárgás, érdesebb lapok között. Rendkívüli simaság és tükröző fényesség, egyen-

A félfamentes, más néven nyomtatópapíros a nyomtatásra szolgáló papírok között a legsilányabb minőségű volt. Facsiszolatból és cellulózból készült.

letes felület jellemezte, amelyet a papír enyvtartalmú krétaréteggel történő bevonásával értek el, annak mindkét oldalán.

A papír minősége persze ma is rendkívül fontos része a „fogyasztói élménynek”, ám napjaink folyóiratait más varázsszavak is körülleglik. Igen lényeges például a márkaérték is, mely jelen esetben: „A Földgömb”. Igazán büszkéek va-

gyunk, hogy 90 év után a 21. században lapunk elnyerte a *Magyar Brands, Kiváló Fogyasztói Márka* elismerést, ám ennél sokkal fontosabb, hogy olvasóink lapszámról lapszámra érdekes és egyedi cikkeket kapjanak kézhez a „Nagyvilágról”. Forgassák hát 90 éves folyóiratunkat szeretettel, s ha tehetik, térjenek be egy antikváriumba, hátha találnak ott a legelső számokból is egy-egy példányt!

HEILING ZSOLT
A FÖLDGÖMB KIADÓJÁNAK VEZETŐJE, SZERKESZTŐJE 2006 ÓTA

KIESZ RÉKA
RÉGIKÖNYVES KÖNYVÁTROS, A MAGYAR FÖLDRAJZI TÁRSASÁG KÖNYVTÁROSA